

25. Лазаревська К. Матеріали до історії цехів на Лівобережній Україні XVII – XIX вв. ... – С.23.
26. Там само.
27. Добровольський П. Письменные и вещественные памятники цехового устройства в Черниговской губернии... – С.4.
28. Швидько А.К. Значение воссоединения Украины с Россией для экономического развития городов Левобережной Украины. – Днепропетровск, 1985. – С.54.
29. Швидько А.К. Социальные отношения и классовая борьба в городах Левобережной Украины во второй половине XVII – XVIII века. – Днепропетровск. – 1984. – С.54.
30. Балушок В.Г. Світ середньовіччя в обрядовості українських цехових ремісників... – С.58.
31. Ситий І. Новгород-Сіверський цех калачників (1711 – 1900) // Сіверянський літопис. – 1996. – № 5. – С.39.
32. Тридцатилетие деятельности Черниговского городского управления 1870 – 1901 г., с очерком истории г. Чернигова. – Чернигов., 1901. – С. LVIII.
33. Балушок В.Г. Світ середньовіччя в обрядовості українських цехових ремісників... – С. 60.
34. Там само.
35. Пиріг П.В. Нариси соціально-економічної історії Чернігівщини в другій половині XVII ст. – К.,1998. – С.35.
36. Клименко П. Матеріали до історії цехів м. Літок на Чернігівщині... – С.213.
37. Лазаревский А. Описание Старой Малороссии . – К., 1893. – Т.2. Полк Нежинский – С. 144.
38. Там само. – С.105.
39. Тридцатилетие деятельности Черниговского городского управления 1870 – 1901 г... – С. LXXXII.

А н н о т а ц и я

Рассматриваются особенности цехового строя, атрибутики и символов ремесленных объединений Северного Левобережья XVII – XVIII в., быт и обычаи, традиции добродетельности и корпоративные празднования ремесленников.

Володимир Луцкай

ВПЛИВ РОДИННО-ПОБУТОВОЇ СИМВОЛКИ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ НА ВИХОВАННЯ ПІДРОСТАЮЧИХ ПОКОЛІНЬ.

Нова доба розвитку України як суверенної держави поставила проблему державного, національного, духовного і культурного відродження. Сучасні умови вимагають відродження і подальшого розвитку української національної системи освіти і виховання. Цілком очевидною стала потреба повернути вихованню справжні наукові засади, глибоко осягнути і творчо відродити й утвердити в навчальному процесі вітчизняні виховні традиції.

С. Русова писала: “впродовж історії... де тільки народ прокидався, відроджувався від занедбаня з-під утисків – він перш за все утворював свою рідну школу, давав національний напрямок вихованню і навчанню...[4, 412]. Але минуло понад 15 років як Українська держава стала самостійною та незалежною, звільнилася від ярма догматів, за цей час з’явилася низка наукових і науково-методичних робіт з проблем національної школи і національної системи виховання, а системних зрушень на загальнонаціональному рівні у цьому питанні не відбулося.

Зарубіжна і вітчизняна педагогічна думка переконливо свідчать про те, що досягнення вагомих результатів у вихованні підростаючих поколінь, отже й досягнень в усіх сферах життя народу, можливе за умов, коли воно спирається на національну систему виховання і ґрунтується на найвищих моральних цінностях, зокрема, любові до Бога, Батьківщини, рідного народу. Видатний український педагог К. Д. Ушинський один з перших обстоював думку про ефективність виховання, що глибоко втілює в собі національне, народне [10, 78-91].

Вітчизняна етнопедагогіка ставить питання національного в системі виховання підростаючих поколінь на перше місце серед найактуальніших і найболочіших. На сучасному етапі розвитку української етнопедагогіки питання використання родинно-побутової символіки у народній виховній практиці та її впливу на формування особистості є недостатньо дослідженим. Спробу прослідкувати вплив родинно-побутової символіки на виховання підростаючих поколінь було здійснено професором Ю. Руденко [3], академіком АПН України М. Стельмаховичем [5; 6], актуальні проблеми народної педагогіки досліджують також Є. Сявакко, С. Стефанюк, В. Скуратівський, С. Бабишин, Г. Довженок, В. Гонський, Т. Мацейків, Л. Безгласна, М. Струнка, А. Цось та ін.

Символіці належить одне з чільних місць у відродженні нашої держави, українського народу, його культури, духовності. Адже національне відродження неможливе без усвідомлення власної національної самобутності, осмислення своїх етнічних особливостей, багатства культури і мови. Символіка виконує роль своєрідного пам'ятного знаку, що нагадує про існування традицій і звичаєвості, духовного і культурного багатства, будить історичну пам'ять. Символіка є важливим атрибутом нації, що разом з іншими ознаками, становить історико-культурну, духовно-моральну, етно-ментальну специфіку спільноти людей.

Безперечно, українська виховна система збереглася, насамперед, у родинному вихованні й родинно-побутовій сфері. Проте з кожним роком, і навіть не десятиліттям, вона втрачає свої позиції, поступаючись або запозиченим виховним традиціям або спрощується і нівелюється самими провідниками навчально-виховного процесу. Тому роль вчителя і вихователя, педагогічного колективу у збереженні і зміцненні позицій національної системи виховання є надзвичайно важливою. З огляду на це тематикою статті обрано вплив родинно-побутової символіки українського народу на виховання підростаючих поколінь.

Національна система навчання і виховання завжди застосовувала українську символіку як могутній засіб виховання підростаючих поколінь. Символіка для народної педагогіки є конкретним втіленням невичерпної ідеї наступності і спадкоємності поколінь, духовного зв'язку минулого, сучасного і майбутнього нашого народу. Українська символіка є одним із найважливіших засобів формування у вихованців національної свідомості і самосвідомості, патріотизму і громадянськості. В ній втілюються першовитоки оригінального мислення наших пращурів, відображаються центри інтелектуального, художньо-образного, емоційно-чуттєвого досвіду предків, які віками визначали самобутність нашого народу. Виховний вплив символіки на учнів досягається завдяки глибокому вивченню проблем походження та її еволюції як образного і конкретно-матеріального відображення специфіки національного мислення, духовності, особливого унікального світосприйняття, мистецького хисту.

У сучасних умовах більше уваги приділяється державній символіці, проте вплив родинно-побутової символіки на виховання молоді, з огляду на побутування сьогодні української виховної системи переважно у родинно-побутовій сфері, є принаймні не менш

важливим.

Символіка має широкий ужиток у народному побуті українського народу. Найбільшим зосередженням родинно-побутових символів була українська хата. Велика вариста піч, як за значенням, так і за розташуванням, посідала чільне місце. Вона займала завжди внутрішній північно-західний кут в інтер'єрі хати і прилягала до порогової стіни з вхідними дверима та з димозабірним отвором. Піч символізувала господарську міць родини, її достаток, благополуччя. Тому догляд за станом печі та її оздобленням був надзвичайно важливим і покладался він переважно на дівчат, працьовитість і майстерність яких свідчила про правильний і дієвий виховний мікроклімат у родині. Символіко-обрядове значення домашнього вогнища підкреслювали декоруванням, зокрема, пластиком профілів окремих частин, підводкою кольоровими глинами і декоративним поліхромним розписом. Протягом XVIII – на початку XIX ст. кольоровий декор печі був зумовлений значною мірою символічно-знаковим характером, що знайшло відображення у фольклорі як елемент магії кохання [8, 52-53].

Покуть здавна була місцем богів, покровителів сім'ї, окремих її членів. Стіни покуті охороняли домашні ікони, на Різдвяні свята там установлювали ритуальний обжинковий сніп пшениці (дідух) і частини господарського реманенту, як символ багатства і достатку родини в Новому році. Тут також встановлювали освячену громичну свічку, зберігали освячену воду, цілюще зілля, інколи волосся дітей після обряду пострижин. Покуть (червоний кут) викликала шанобливе ставлення у членів родини і гостей, зокрема, стоячи обличчям до образів слід було тричі перехреститися. Ця щоденна церемонія мала, окрім релігійно-духовного і смислово-емоційного, ще й важливе виховне значення.

Одним із символів родинно-побутового життя в українців був стіл, що розташовувався уздовж причілкової стіни і символізував єднальну силу родини, роду [2, 87]. За столом традиційно збиралася уся родина, де вирішувалися важливі питання внутрішньосімейного характеру, аналізувалися результати поточної трудової діяльності кожного члена родини, планувалися завдання на наступний трудовий день, здійснювався безпосередній виховний вплив на підростаючі покоління. Особливою у цьому процесі була роль батька, який, застосовуючи традиційні виховні методики народної педагогіки, надавав потрібного спрямування виховному процесу, коригував поведінку вихованців.

Під час храмових або родинно-побутових свят символічній складовій інтер'єру хати надавалося особливого значення. Це знаходило прояв у побілці стін, підмазуванні глиняної долівки, вивішуванні виготовлених дочками господині рушників, килимів, вишитих сорочок, розміщенні в миснику святково-ритуального посуду.

У родинно-побутовому житті чітко виділяється мистецька символіка, що проявляється у традиціях писанкарства і рушникарства. Писанка була дуже важливим і давнім предметом культу ще наших предків-язичників. Її виникнення пов'язується вченими зі звеличенням весняного відродження життя на землі, поклонінням родючості. Яйце виступало символом сонця як життєдайного джерела, символом зародження усього живого, оберегом. Особливу роль відіграло застосування на писанках розмаїття символів, кольорів, від чого залежало магічно-сміслові навантаження самої писанки, що мала відповідати смислу призначення цього оберега [8, 214-215]. Писанки здавна дарували одне одному, розкладали на могилах померлих родичів, і ці символічні обрядодії мали надзвичайний виховний вплив на підростаючі покоління, будили в них почуття роду. Вивчення техніки виготовлення писанок, магічно-символічного навантаження, традицій їх застосування є важливим засобом виховання української народної педагогіки [3, 165-166].

Невід'ємним атрибутом кожної домівки в Україні з давніх-давен були рушники, що

вважалися оберегами дому, родинного життя. Рушникам належить чільне місце в народно-побутовій естетиці. В залежності від призначення кожен рушник був вишитий відповідними візерунками-символами, що несли відповідне магічно-сміслову навантаження. Українські рушники були невід'ємною складовою родинно-обрядової сфери, зокрема, вони були обов'язковим атрибутом у родильній, весільній, календарній, житлобудівній, поховальній обрядовості, у традиціях гостинності і шанування, рушниками прикрашали червоний кут (покуть), зображення засновників роду і національних героїв [8, 544]. В українських хатах рушники розвішувалися над вікнами і дверима, що було символом радості і щастя у родинному житті, оберегом від злих сил. Народна педагогіка трактує український рушник як символ нетлінності багатовікових родинно-побутових традицій і звичаїв українського народу, що має надзвичайне виховне значення.

Таким чином, народна педагогіка, використовуючи комплекс українських родинно-побутових символів, створила цілком дієву систему впливу на виховання підростаючих поколінь. Підростаючі покоління, виховані національним способом життя – в любові і повазі до свого народу, його звичаїв і традицій, культури і мови, повинні стати орієнтиром національної системи виховання і передумовою щасливого майбутнього української держави.

ВИКОРИСТАНА ЛІТЕРАТУРА:

1. Кравець О.М. Сімейний побут і звичаї українського народу: Іст. етногр. нарис. – К., 1966.
2. Культура і побут населення України (відп. ред. В.І. Наулко). – К., 1991.
3. Руденко Ю. Основи сучасного українського виховання. – К., 2003.
4. Русова С. Націоналізація школи. // Вибрані твори. – К., 1996.
5. Стельмахович М.Г. Українська народна педагогіка. – К., 1997.
6. Стельмахович М.Г. Українська родинна педагогіка. – К., 1996.
7. Сявавко Є.І. Українська етнопедагогіка в її історичному розвитку. – К., 1974.
8. Українці: Історико-етнографічна монографія у двох книгах. Книга 2. – Опішне, 1999.
9. Українське народознавство: Навч. Посібник. / За ред. С.П. Павлюка, Г.Й. Горинь, Р.Ф. Кирчіва. – Львів, 1994.
10. Ушинський К.Д. Про народність у громадському вихованні. // Вибр. пед. твори: У 2-х т. – К., 1983. – Т.1. – С. 43-103.
11. Формування творчої особистості засобами етнопедагогіки: Метод. рекомендації. / Укл. С.К. Стефанюк. – К., 1995.

А н н о т а ц и я

Исследуются вопросы влияния комплекса украинской семейно-бытовой символики традиций украинского народа на воспитание подрастающих поколений.

Наталія Лицур

НОВІ ТЕНДЕНЦІ В МАТЕРІАЛЬНІЙ КУЛЬТУРІ УКРАЇНСЬКОГО ЖІНОЦТВА ГАЛИЧНИНИ В 20 – 30-Х РР. ХХ СТ. (НА ОСНОВІ ТОГОЧАСНИХ ПЕРІОДИЧНИХ ВИДАНЬ)

На зламі XIX – XX ст. внаслідок різних політичних, економічних та культурних обставин в Україні формується новий тип жінки. Отримавши право на освіту і цим самим